

Politivarslene

Stavanger Aftenblad 2022

Metoderapport

Stavanger Aftenblad

TORS DAG 12. MAI 2022

Uke 19 • 130. årgang • Løssalg 45,-

POLITIVARSLENE

Betrodd politileder
var mistenkt for
grovt bedrageri.
Politimesteren
sa ikke ifra til
Spesialenheten

NYHETER SIDE 6, 7, 8, 9, 10 OG 11

Metoderapport

Politivarslene, Stavanger Aftenblad, 2022

(Se liste over artikler til slutt)

Innsendere:

Hans Petter Aass (journalist)
Cornelius Munkvik (journalist)
Thomas Ergo (journalist)
Jone Østebø (journalist)

Takk til:

Carl Gunnar Gundersen (redaktør/prosjektleder)

Kontaktpersoner:

Carl Gunnar Gundersen: carl.gunnar.gundersen@aftenbladet.no Tlf. 415 59 360
Hans Petter Aass: hans.petter.aass@aftenbladet.no Tlf. 905 48 991

Redaksjon:

Stavanger Aftenblad
Postboks 229
4001 Stavanger

Varsler om triksing, forskjellsbehandling, mobbing og fryktkultur. Tillitsvalgte som fryktet for politiets evne til å løse samfunnsoppdraget. Rykter om en betrodd politileder som ble mistenkt for grovt bedrageri i tjenesten, og om en kontroversiell rapport som politimesteren ville skjule. Hva foregikk egentlig på politihuset i Stavanger? Hadde distriktet en politimester som brøt lover og regler? Og: Hadde Politidirektoratet oversikt over varslingene i Politi-Norge?

Innsenderne og Aftenbladets redaktør/prosjektleder står inne for vurderinger og formuleringer i metoderapporten.

1 Idé og problemstilling

I lang tid hadde vi hørt at det ulmet i Sør-Vest politidistrikt (SVPD). Off the record sa politiansatte at det de siste årene var blitt varslet om mange kritikkverdige forhold. Om forskjellsbehandling, trakassering, mobbing, arbeidsmiljø, lederstil. Om ledere som angivelig trikset med timelister og beriket seg selv. Politimesteren skulle ha pådratt seg en rekke varsler. Kildene snakket om fryktkultur og misnøye med ledelsen. At de fleste tiet, mens noen varslet anonymt. Men at varslene ble feid under teppet eller sjelden fikk konsekvenser. Et problem for oss var at det var vanskelig å få øye på varslene i politiets rapporter og postjournaler. I februar 2022 begynte vi å jakte svar: Hvor ofte, hva og hvem varsles det om i Sør-Vest politidistrikt? Hvor mange kritikkverdige forhold er avdekket de senere årene? Hva ble konsekvensene? Et rykte sa at en betrodd politileder var blitt mistenkt for grovt bedrageri etter en intern undersøkelse, men at politimesteren hadde unnlatt å følge undersøkernes klare anbefaling: å melde lederen til Spesialenheten. Deretter skal saken ha blitt hemmeligholdt. Var dette sant? Og hvordan framstår varslingssakene i vårt politidistrikt sammenliknet med politiet ellers i landet? Har Politidirektoratet (Pod) oversikt over varslingssakene i politidistriktene?

3 Journalistiske metoder

Mange politiansatte ville ikke la seg intervju, men da vi ga dem trygghet sa flere av de ja til bakgrunnsamtaler off the record. Slik startet rekonstruksjonen av konkrete varslingssaker.

Vi ba blant annet om sammenstilling av informasjon om varslingssaker etter offentleglova §9. SVPD laget da en overfladisk oversikt over varslingssaker siste fem år, mens Pod i første omgang avsto fordi det angivelig ville ta for lang tid.

Vi hadde først dybdeintervju med politimesteren og en enhetsleder. SVPDs kommunikasjonsdirektør var med under intervjuene.

Oversikten over varslingssaker regionalt og kildesamtalene i forkant ga oss anledning til å stille detaljerte spørsmål om konkrete saker og rette nye innsynskrav om disse.

Da politimesteren ønsket å snakke off the record, takket vi nei og insisterte på å ta lydopptak av intervjuene, noe som senere viste seg viktig.

SVPD utviste innledningsvis noe åpenhet, og ga sladdet innsyn i noen dokumenter om utvalgte varslingssaker.

Av presseetiske og menneskelige grunner jobbet vi i flere uker for å få den bedragerimistenkte politilederen i varslersaken fra 2018 i tale. Til slutt bygget vi via tredjepart nok tillit til at han møtte oss for intervju. I ettertid takket han for det.

Vi snakket med eksperter og leste faglitteratur og satte oss inn i alle lover, regler og rutiner som berører varslings i politiet. Varslings i politiet reguleres og berøres av en

rekke kilder: Påtaleinstruksen, Riksadvokatens rundskriv om Spesialenheten for politisaker, Politietatens varslingsrutiner, Personopplysningsloven.

Informasjon fra intervjuer, bakgrunnsamtaler og dokumenter ble koblet sammen, systematisert og strukturert i tidslinjer og temarelaterte dokumenter.

Vi kunne gitt oss etter Pods avslag i mars 2022, men fortsatte å insistere på sammenstilling av nasjonal statistikk fra Pod. Da vi avslørte mangelen på tall nasjonalt, skapte dette politiske reaksjoner. Over tre måneder etter innsynskravet sa Pod ja til likevel å innfri kravet vårt.

4 Aftenbladets avsløringer

>> Politimester unnlot å anmelde politileder mistenkt for grovt bedrageri: Dette trass i at en intern undersøkelse konkluderte med å mistenke lederen for bedrageri eller grovt bedrageri i tjenesten. Politiundersøkerne anbefalte politimesteren å varsle Spesialenheten.

>> Politimester utelot sentral informasjon i rapport til Pod: I politimester Hans Viks rapport til Pod i 2018 opplyste han ikke at politilederen var mistenkt for grovt bedrageri. Han opplyste heller ikke om at hans interne undersøkere bare hadde én anbefaling: Å varsle Spesialenheten.

>> Åpner for at “det meste kan feies under teppet”: En av Norges fremste eksperter på påtalerett reagerte på at politimesteren ikke hadde varslet Spesialenheten. “Hvis plikten til å varsle ikke er rett forstått, kan det meste feies under teppet”, sa professor Gert Johan Kjelby ved UiB.

>> Mangelfull nasjonal statistikk om varsling: Politidirektoratet hadde for eksempel ikke tall på kritikkverdige forhold avdekket, antall saker som hadde fått en konsekvens eller antall varsler mot politimestre og etatsledere.

>> Aftenbladet framprovoserte helt ny nasjonal statistikk over varsling i Politi-Norge: Da Pod våren 2022 snudde, og likevel innfridde (delvis) Aftenbladets innsynskrav, ble resultatet en mer detaljert statistikk enn noensinne over varsling i Politi-Norge - for perioden 2017-2021. Statistikken viste blant annet at det oftest ble varslet om dårlig ledelse og arbeidsmiljø. Sør-Vest var distriktet i landet med flest varsler. Hans Vik var politimesteren som pådro seg flest varsler i Norge.

>> Pod har fortsatt ikke tall på kritikkverdige forhold i Politi-Norge: Aftenbladet har bedt om disse tallene siden mars 2022. Pod fortsetter (pr. juni 2022) å insistere på at de har full oversikt over dette, bare “ikke i den oppstillingen Stavanger Aftenblad ber om”.

>> Intern uro og mistillit til ledelsen ved Sør-Vest politidistrikt: Flere sentrale tillitsvalgte i Sør-Vest politidistrikt sto for første gang fram og fortalte om ansattes uro, redsel, mistillit. Aftenbladet skrev om konkrete varslings saker med påstander om mobbing, triksing med overtid, frykttkultur og dårlig ledelse. Tillitsvalgte fryktet at

uroen skulle vokse seg så stor, at den rammet politiets evne til å løse samfunnsoppdraget.

>> **Varslet om den nasjonale varslingsordningen:** Aftenbladet avslørte at hovedverneombud og hovedtilltsvalgt i 2021 varslet til Justisdepartementet om at varslingsordningen i politiet ikke fungerte, og ga eksempler på dette. Departementet svarte etter seks måneder at "Pods varslingsrutiner tilfredsstillende arbeidsmiljølovens krav". Svarbrevet ble ikke journalført som varsling, men som "Personaloppfølging" unntatt offentlighet. Det kontroversielle varselet ble ikke fanget opp av mediene.

Avsløringene utløste offentlig debatt (i hovedsak regionalt), spørsmål i Stortinget, fire NTB-siteringer og fikk en rekke konsekvenser.

5 Konsekvenser av Aftenbladets avsløringer

>> **Utløste etterforskning ved Spesialenheten for politisaker:** Politidirektoratet (Pod) varslet Spesialenheten om bedragerianklagene mot politilederen.

Etterforskning pågår fortsatt (4/1-23). Det skjedde altså nær fire år etter at politiets interne undersøkere i Stavanger ba politimesteren gjøre det samme.

>> **Utløste ekstern undersøkelse av politimesteren:** Pod bestilte en ekstern undersøkelse (Haavind advokater) av politimester Hans Viks håndtering av varslersaken fra 2018. Advokatfirmaet Haavind konkluderte i en rapport Aftenbladet omtalte i desember 2022 at Vik hadde brutt flere lover og regler.

>> **Dokumenterte at politimesteren brøt lover og regler:** Samlet konkluderte Pod og de eksterne granskerne (Haavind) at politimester Vik i sin håndtering av varslersaken hadde begått *ett* brudd på påtaleinstruksen, *to* brudd på personopplysningsloven og *seks* brudd på politiets varslingsrutiner.

>> **Løfter om læring og offentlig beklagelse:** Som følge av granskingen sa Pods ledelse at de forventer at politimesteren og hans ledergruppe i fremtiden følger vedtatte rutiner. Vik lovet i Aftenbladet at behandlingen av varslingsaker ville bli bedre og høyere prioritert.

>> **Bidro trolig til nasjonale tiltak på varsling i politiet.** Fra begynnelsen av mars 2022 og i månedene fram mot publisering av den første avsløringen i mai, rettet Aftenbladet en rekke omfattende innsynskrav og skriftlige spørsmål om varsling til Pod, Justisdepartementet og Sør-Vest politidistrikt. I ettertid så vi at konkurrerende medier jobbet med beslektet tematikk. Det er rimelig å anta at det samlede mediepresset bidro til at justisministeren og Pod i mai tok til orde for både varslersombud i politiet og gjennomgang av politiets varslingsordning.

>> **Bidro til at evaluering av nasjonale varslingsrutiner blir ekstern:**

7. mars 2022 sendte Aftenbladet en rekke skriftlige spørsmål til Pod om varsling i politiet. Vi spurte blant annet om varslingsordningen nasjonalt var evaluert siste fem år. Svaret var nei. Dette trass i mye kritikk og at Politiforeningen siden 2016 har frarådet politifolk å varsle, grunnet frykt for represalier. I mai 2022 gikk Pod ut i

Aftenbladet med at de ville ha en gjennomgang av politiets varslingsrutiner. Stortingsrepresentant Sveinung Stensland - samt hovedtillitsvalgt og hovedverneombud i Sør-Vest politidistrikt - sa til Aftenbladet at de ikke hadde tillit til at Pod kunne gjennomføre evalueringen selv. En evaluering måtte være ekstern og uavhengig, mente de. To dager senere gikk Pod ut i Aftenbladet igjen og sa de foreslo at gjennomgangen skal være ekstern og uavhengig. Pod sa at varslingsaker "omtalt i Aftenbladet og andre medier" styrket behovet for ekstern gjennomgang av varslingsrutinene. "Blant annet fordi det er blitt stilt spørsmål ved tilliten til at en slik gjennomgang skal gjøres av oss", sa politidirektør Håkon Skulstad.

>> Presset fram mer åpenhet om varsling regionalt og nasjonalt: Aftenbladet insisterte fra mars til juni 2022 på at Pod skulle gi medhold i kravet om sammenstilling av informasjon om varslingsaker i politidistriktene. Det bidro i første omgang til at etaten i mai 2022 la fram en årsrapport om varsling som var mer detaljert enn noe tidligere år. Etter vår avsløring av mangelfull statistikk, med påfølgende politiske reaksjoner, sa Pod seg likevel villig til å gjøre sammenstillingen Aftenbladet ba om. Pod laget dermed for første gang en relativt detaljert statistikk over varslingsaker over flere år.

Selv om statistikken om varslingsaker fortsatt har mangler, bidro Aftenbladets artikler til større åpenhet om varslingsakene i Rogaland og nasjonalt. Rykter på politihuset om at politimesteren igangsatte en hemmelig undersøkelse i strid med lover, regler og rutiner, ble verifisert. Det var faktisk sant. Det er ikke urimelig å tenke at artikkelserien - sammen med andre mediers gode saker om samme tema - kan ha bidratt til både mer åpenhet om og større rettssikkerhet knyttet til framtidige varslingsaker i politiet.

Stavanger, 11. januar 2023

Hans Petter Aass, Cornelius Munkvik, Thomas Ergo og Jone Østebø

Nyhetsartikler i Aftenbladets serie Politivarslene

+ oversikt NTB-sitater (under)

+ spørsmål i Stortingets spørretime (under)

Publisert	Sak	Lenke
11. mai 2022	Aftenbladet avslører: Betrodd politileder var mistenkt for grovt bedrageri. Politimesteren sa ikke ifra til Spesialenheten	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/7dz8vV/aftenbladet-avsloerer-betrodd-politileder-var-mistenkt-for-grovt-bedrageri-politimesteren-sa-ikke-fra-til-spesialenheten
11. mai 2022	Politimesteren: Tror det var rett å ikke anmelde, men er ikke skråsikkert	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/47kp9q/politimesteren-tror-det-var-rett-aa-ikke-anmelde-men-er-ikke-skraasikker
11. mai 2022	Pod melder pensjonert politileder til Spesialenheten	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/z7Kqv1/politidirektoratet-melder-pensjonert-politileder-til-spesialenheten
13. mai 2022	Mistenkt politileder føler seg dolket i ryggen	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/x80K7p/jeg-foler-meg-dolket-i-ryggen
13. mai 2022	Advokatfirma skal granske politiets håndtering av betent varslersak	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/oWgLpj/advokatfirma-skal-granske-politiets-haandtering-av-betent-varslings-sak
14. mai 2022	Nevnte ikke bedrageri i rapport til Politidirektoratet	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/0G6j06/nevnte-ikke-bedrageri-i-rapportering-til-politidirektor

		atet
15. mai 2022	Jusprofessor mener Spesialenheten burde vurdert saken fra starten, ikke politimesteren	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/0G8PvG/politivarslene-jusprofessor-frykter-at-det-meste-kan-feies-under-teppet
15. mai 2022	- Ikke unaturlig at politimesteren lot være å varsle spesialenheten	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/287MMx/ikke-unaturlig-at-politimesteren-lot-vaere-aa-varslere-spesialenheten
18. mai 2022	Aftenbladets leder: Når politiet er mistenkt	https://www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/V97j4l/naar-politiet-er-mistenkt
21. mai 2022	Justispolitikere mener politimesteren brøt loven	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/EaP5dl/justispolitikere-mener-politimester-broet-loven
24. mai 2022	Varsling: Dette har Politidirektoratet ikke ført statistikk over. Politiker vil ha ekstern evaluering.	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/dnWWVB/justispolitiker-bekymret-for-varslingssaker-vil-ha-ekstern-evaluering
25. mai 2022	Mener politifolk blir syke av å varsle og vil legge ned politiets varslingsordning	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/z7BoAw/mener-politifolk-blir-syke-av-aa-varsle-og-vil-legge-ned-politiets-varslingsordning
25. mai 2022	Politidirektoratet vil gjennomgå varslingsordningen til politiet i Norge	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/rE6aKA/politidirektoratet-vil-gjennomgaa-varslingsordningen-til-politiet-i-norge
25. mai 2022	Vil rydde opp i ukultur og kameraderi	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/8QdgxW/vil-rydde-opp-i-ukultur-og-kameraderi
27. mai 2022	Mener eksterne bør se Politi-Norges varslingsordning i kortene	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/Or5wwV/mener-eksterne-boer-s

		e-politi-norges-varsling sordning-i-kortene
30. mai 2022	Mener uro og mistillit truer politiets evne til å gjøre jobben	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/L5bzWQ/mener-uro-og-mistillit-truer-politiets-evne-til-aa-gjore-jobben
15. juni 2022	Kok i kommentarfeltet etter politimesters blogginnlegg	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/G3WBnQ/kok-i-kommentarfelt-etter-politimesters-blogginnlegg
29. juni 2022	På varslertoppen i Norge, men ingen feil funnet	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/eEjamy/paa-varslertoppen-i-norge-men-ingen-feil-funnet
29. juni 2022	Politiansatte varslet 101 ganger, men Pod kan ikke si tallet på kritikkverdige forhold	https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/Kzwb3X/politiansatte-varslet-101-ganger-men-pod-kan-ikke-si-tallet-paa-kritikkverdige-forhold
7. desember 2022	Politiledere ble hemmelig undersøkt i sju måneder: Brudd på regler om varsling og personvern	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/abOg45/politiledere-ble-hemmelig-undersoekt-i-sju-maaneder-brudd-paa-regler-om-varsling-og-personvern
7. desember 2022	Politimesteren: - Jeg beklager overfor begge	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/Q7gQzq/politimesteren-jeg-beklager-overfor-begge
8. desember 2022	Politimesterens ulovlige hemmelighold: «Alvorlig» og «beklagelig», sier Pod	https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/VPxbqp/politimesterens-ulovlige-hemmelighold-alvorlig-og-beklagelig-sier-pod

NTB-sitater av Aftenbladets avsløringer og nyheter om varsling i politiet:

11. mai 2022: [Politidirektoratet ber Spesialenheten se på varslingssak fra Sørvest politidistrikt](#)

14. mai 2022: [Ekstern granskning av varslersak i Sørvest politidistrikt](#)

27. mai 2022: [Politidirektoratet mangler full oversikt over varslersaker](#)

29. juni 2022: [Over hundre varsler fra politiansatte om kritikkverdige forhold](#)

Referat fra spørsmål i Stortingets spørretime 25. mai 2022

Fra Sveinung Stensland (H) til justisminister Emilie Enger Mehl, på bakgrunn av Aftenbladets avsløringer: [“Om hvordan statsråden vil sørge for at det ryddes opp i varslingskulturen i politiet.”](#)